

ЯК ПОКРАЩИТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ГРОМАДСЬКИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ?

Грина Дмитрівна КАЗАНЧУК,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права і процесу факультету №1
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Як покращити організаційно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з громадськими інституціями в сфері забезпечення екологічної безпеки в Україні?

В світлі реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» особливої ваги набуває процес подальшого реформування системи правоохоронних органів, удосконалення правового регулювання поліцейської діяльності, насамперед, за вектором безпеки. На сьогоднішній день важливе значення у забезпеченні безпекового комплексу надається впровадженню європейських норм і стандартів в діяльність Національної поліції в сфері екологічної безпеки.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги[1].

Крім того, до повноважень поліції, зокрема, віднесено забезпечення правового режиму надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у разі стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, а також на захист прав і свобод громадян, конституційного ладу при масових порушеннях правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян[2]. Так, у разі введення режиму надзвичайного стану Національна поліція забезпечує

охорону публічного порядку, контролює виконання посадовими особами і громадянами встановлених вимог в межах своєї компетенції, вживає адміністративних заходів до порушників вимог режимів.

За законодавством України екологічну безпеку слід розглядати як: напрям державної політики; конституційний обов'язок держави та суб'єктивне право людини і громадянина; сфера національної безпеки; стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Якщо поняття «безпека» у загальному значенні визначається як відсутність небезпеки чи загроз, у свою чергу екологічна безпека, як самостійне соціально-правове явище, передбачає собою стан захищеності життєво важливих інтересів людини, населення, держави та суспільства, а також: сприятливого для них середовища від внутрішніх і зовнішніх несприятливих факторів. Вона охоплює як складові частини такі різновиди: санітарно-екологічну безпеку, радіаційно-екологічну безпеку, екологічну безпеку окремих природних ресурсів і їх компонентів, територій тощо [3, с. 25-26]. З цього випливає, що екологічна безпека пов'язана як з безпекою людини, так і з безпекою країни, а отже є складовою частиною загальної національної безпеки України[4], яка, у свою чергу, тісно пов'язана з всеосяжною системою міжнародної безпеки.

Однією з головних причин неналежного забезпечення екологічної безпеки визнано правову невизначеність форм взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими правоохоронними органами, зокрема, підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, та громадськими інституціями, у тому числі органами місцевого самоврядування. У такому випадку корисним стає вивчення позитивного зарубіжного досвіду взаємодії поліції з державними та недержавними інституціями у сфері забезпечення екологічної безпеки. Слід вказати, що вироблення загальної стратегії дійна загальнодержавному рівні нерозривно пов'язано із безпосередньою її реалізацією на регіональному рівні.

Так в деяких країнах Євросоюзу органам поліції надані широкі повноваження в природоохоронній сфері. Необхідно зазначити, що важливість заходів профілактики в механізмі захисту прав та законних інтересів громадян на сприятливе природне середовище спонукала уряди окремих європейських держав створити окремі підрозділи екологічної поліції, покликані забезпечувати екологічну безпеку на рівні регіонів та здійснювати заходи превентивного й профілактичного характеру. Фактично запобігальний напрям внесено до контексту пріоритетної екологічної політики уряду Австрії. У Бельгії діє Вища профілактична рада, у Великобританії основним органом у цій сфері в міських відділах поліції діє служба попередження, яка займається консультуванням населення і компаній з питань екологічної безпеки [5, с. 273], що свідчить про актуальність даного напрямку не тільки на загальнодержавному, але й на регіональному рівні. Цікавим у такому

контексті є досвід Японії, де місцеве самоврядування відповідає за стратегічне планування, роботу поліції, надання протипожежних послуг та дії у надзвичайних ситуаціях і при стихійних лихах, що має дуже важливе значення на національному рівні [6, с. 178]. Зважаючи на це, вважаємо, що в умовах реформування системи органів державної влади, децентралізації, делегування їм кількості повноважень можна розглянути питання щодо надання їм сукупності повноважень, які стосуються екологічної безпеки. В першу чергу це стосується розробки теоретико-правових підходів до забезпечення можливостей щодо інноваційного електронного врядування в територіальних громадах. Зокрема, першим регіоном, де було апробовано інтерактивну систему громадського моніторингу озеленення міста, електронного врядування та належного реагування на екологічні виклики і загрози, що відповідає європейським стандартам, стала Кіровоградщина. Так, міська рада Кропивницького однією серед перших в Україні відкриває детальні та актуальні дані щодо управління роботами з зеленими насадженнями, а жителі міста отримують дієвий інструмент для громадського контролю та комунікації з владою. Звісно створення такої системи можливе за ініціативою місцевих громад [7]. У цьому аспекті бажано також на правовому рівні врегулювати питання доступу до об'єктів військово-оборонного промислового комплексу для здійснення відповідного нагляду і контролю за дотриманням на цих об'єктах природоохоронного законодавства, запобігання забрудненню поверхневих і ґрунтових вод нафтопродуктами, знищенню природних ландшафтів з метою мінімізації наслідків діяльності на цих об'єктах, що сприятиме реформам у безпековому комплексі і, зокрема, у сфері екологічної безпеки.

Свою вагомість має розробка і реалізація територіальними органами поліції і громадськістю в рамках соціального партнерства спільних планів і заходів щодо забезпечення екологічної безпеки, розробка практичних підходів до формування системи інноваційних, правових, фінансових механізмів управління природними ресурсами на засадах належного врядування в контексті децентралізації влади. З приводу налагодження партнерських відносин між органами державної влади та громадянами важливу роль відіграють асоціації органів місцевого самоврядування, громадських організацій та об'єднань громадян за умови їх представницького характеру та законодавчого визначення функцій, засад взаємовідносин з органами державної влади, що потребує поширення в Україні.

Запорукою успіху реалізації комплексної політики співпраці з населенням, впровадження соціального діалогу у сфері забезпечення екологічної безпеки може стати залучення громадян до участі в плануванні заходів і складанні планів та реалізації природоохоронних заходів; здійснення спільних патрулювань і рейдів, втілення програм щодо підвищення еколого-правової культури серед молоді тощо. Така діяльність може бути перспективною у напрямі профілактики екологічних правопорушень спільними зусиллями правоохоронних

органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, фахівців і звичайних громадян на певній території.

Підсумовуючи все вищезазначене, слід відмітити, що питання, пов'язані із забезпеченням екологічної безпеки, повинні бути невід'ємною складовою державної політики, адже її стан визначає такий важливий безпековий аспект, як національна безпека. Сьогодні в Україні забезпечення публічної безпеки не є уніфікованою діяльністю, окремі напрями її забезпечення віднесено до компетенції державних і недержавних інституцій різних рівнів. Натомість, вироблення єдиної стратегії взаємодії і координації дій усіх суб'єктів забезпечення екологічної безпеки сприяло б консолідації та налагодженню дієвого соціального діалогу, орієнтованого на підвищення рівня соціального життя; охорону і захист екологічних прав і законних інтересів людини; запровадження ефективного механізму захисту населення у разі виникнення будь-яких надзвичайних ситуацій; протидію та профілактику злочинності; захист від вчинення правопорушень в природоохоронній сфері. Також, на нашу думку, формуванню ефективної системи забезпечення поліцією екологічної безпеки в Україні сприятиме упровадження провідного міжнародного досвіду діяльності правоохоронних органів (поліції), а також розвиток міжнародних природоохоронних правових ініціатив та стандартів інтегрованого екологічного управління. Звісно це передбачає регламентацію форм взаємодії поліції з державними та громадськими інституціями на законодавчому рівні, тому що без належного правового закріплення та встановлення механізму реалізації втілення ефективних заходів із забезпечення екологічної безпеки неможливе. Отже, це ті важливі кроки, які слід зробити українській державі на шляху до формування сучасної екологічної політики, яка діє в країнах-членах Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. стор. 1970. стаття 379.
2. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 23. Ст. 176.
3. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. К., 2017.267 с.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 №2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. ст.241.
5. Личенко І. О., Комарницька І. І. Використання досвіду органів влади іноземних держав щодо профілактики адміністративних правопорушень у екологічній сфері. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 845. С. 271–278.
6. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади: [монографія] / М. О. Пухтинський, П. В. Ворона, О. В. Власенко та ін.; за заг. ред. П.В.Ворони. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. 280 с.

7. Створено перший в Україні онлайн-інструмент для громадського моніторингу озеленення міста та екологічних загроз. Офіційний веб-сайт Міської Ради міста Кропивницький. URL: http://texty.org.ua/pg/news/hohobi/read/87896/Stvoreno_pershyj_v_Ukrajin_i_onlajninstrument_dla_gromadskogo (дата звернення 04.12.2019).